

Stručni članak

ULOGA AKUTNOG BOLA PRILIKOM OSTVARIVANJA POZICIJE ZA VEZIVANJE UPOTREBOM SREDSTAVA PRINUDE¹

UDK: 371.3::796

796.8.015.59

DOI: 10.5937/snp12-1-36572

Srđan Milosavljević²

Visoka sportska i zdravstvena škola, Beograd, Srbija

Dragana Drljačić

Visoka sportska i zdravstvena škola, Beograd, Srbija

Sreten Srećković

Visoka sportska i zdravstvena škola, Beograd, Srbija

Apstrakt: Rad ukazuje na ulogu i značaj akutnog bola prilikom sprovođenja radnje vezivanja. Primena sredstava prinude iz prostora fizičke snage koji najčešće prethodi sprovođenju radnje vezivanja zahteva dobro poznavanje pojedinačnih tehnika borenja, a posebno poluga kojima se lice preko stvaranja osećaja akutnog bola dovodi u poziciju za vezivanje. Poluga u tom smislu predstavlja dobar odabir, jer se njenim izvođenjem lice, kako u kraćem, tako i u dužem periodu može držati pod kontrolom, tj. onoliko dugo koliko je potrebno da se radnja vezivanja bezbedno izvrši. Iz tog razloga važno je poznavati i razlikovati faktore koji definišu pojedinačnu vrednost svake poluge: mogući nivo obezbeđenja bola (dostupnost dela tela, mogućnost preciznog oslonca, potreban nivo sile, vreme potrebno za realizaciju itd), kao i osnovne posledice primene poluge. Primenjena poluga čije je izvođenje usklađeno sa prethodno navedenim faktorima proizvešće akutni bol dovoljnog intenziteta. Bol je neprijatan senzorni ili emocionalni doživljaj koji je izazvan mogućim ili postojećim oštećenjem tkiva ili koji je opisan rečima koje bi odgovarale pomenutom oštećenju.

Ključne reči: *bol, fizička snaga, uspostavljanje kontrole, poluga, specijalne jedinice*

UVOD

Veliki broj radova napisan je na temu upotrebe sredstava prinude, ali i pored toga postoji uočljiv nedostatak informacija o značaju akutnog bola prilikom upotrebe određenih sredstava prinude, a prvenstveno značajem akutnog bola prilikom dovođenja u poziciju za vezivanje. Posebno je važno istaći da državni organi uprave Republike Srbije imaju pravo da primene prinudu, a samo u izuzetnim okolnostima to može i građanin u unapred zakonom predviđenim situacijama. Ono što je posebno bitno istaći jeste činjenica da se prinuda može primeniti isključivo u situaciji kada su iscrpljena sva druga pravna sredstva i to zakonito, srazmerno, suzdržano i sa upozorenjem da će se prinuda upotrebiti. U tom smislu postoje sledeća sredstva prinude: fizička snaga, sredstva za vezivanje, službena palica, službeni psi, službeni konji, specijalna vozila, sredstva za zaprečavanje, uređaji za izbacivanje vode u mlazevima, hemijska sredstva, posebna oružja i eksplozivna sredstva i vatreno oružje (Zakon o policiji, 2016). Podrazumevajući činjenicu

¹ Rad primljen: 21.2.2022, korigovan: 23.2.2022, prihvaćen za objavljivanje: 4.3.2022.

² ✉ srdjan.milosavljevic@vss.edu.rs

da su ispunjeni pravni uslovi za upotrebu sredstava prinude, pristupa se upotrebi istih pojedinačno ili u kombinaciji prethodno navedenih.

1. FIZIČKA SNAGA KAO SREDSTVO PRINUDE

Fizička snaga je najjednostavnije sredstvo prinude i kao takva najčešće predstavlja primarno sredstvo koje se koristi prilikom dovođenja lica u poziciju za vezivanje. Osoba koja koristi tj. upotrebljava fizičku snagu u obavezi je da čuva ljudski život i prouzrokuje što manju moguću materijalnu štetu, a posebno što je za aktuelnu temu jako važno, da prouzrokuje što manje povrede (Amanović, 2003). Dakle, prilikom upotrebe sredstava prinude iz prostora fizičke snage i sredstava za vezivanje dolazi se u delikatnu situaciju kada lice nad kojim se primenjuju sredstva prinude (zbog neodgovarajućeg odabira konkretnog sredstva prinude), može da pokuša beg, izvrši samopovređivanje ili da zaista bude povređeno od strane onoga ko primenjuje sredstva prinude. Kako bi se neželjene, prethodno navedene situacije izbegle, neophodno je da prilikom dovođenja lica u poziciju za vezivanje, onaj ko vrši vezivanje izvrši pravilan odabir sredstava iz prostora fizičke snage. Pored toga, doziranje intenziteta svake pojedinačne borilačke tehnike iz prostora fizičke snage predstavlja bitan činilac koji može biti presudan i koji, ukoliko intenzitet primene određene tehnike bude bio nedovoljan, neće dati željeni rezultat. Konkretno, neće se postići odgovarajuća pozicija za vezivanje, jer se lice koje se vezuje oglašuje o naređenje, a intenzitet primene tehnike nije dovoljan da bi putem akutnog bola lice bilo dovedeno u poziciju za vezivanje.

Sa druge strane, ukoliko je intenzitet primenjene tehnike prevelik može doći do neopravdanog povređivanja lica koje se dovodi u poziciju za vezivanje, što sa sobom povlači zakonske konsekvence. U tom smislu primena adekvatnih tehnika borenja kao i njihovo doziranje isključivo predstavljaju sredstva kojima se postiže odgovarajući akutni bol, kako bi lice koje se vezuje, a koje na tu radnju ne pristaje dobrovoljno, bilo bezbedno dovedeno u tu poziciju bez prekoračenja službenih ovašćenja, ali bez mogućnosti da opstruira navedenu radnju. S tim u vezi "finalni proizvod" prethodno primenjenih tehnika borenja svakako je akutni bol koji iz prethodno navedenih razloga ne sme biti ni previše jak, a ni previše slab, već njegov intenzitet mora opravdati svrhu i obezbediti nesmetano obavljanje prethodno navedene radnje. Pokazalo se da je strah od bola bolji prediktor onesposobljenosti od medicinskog statusa samog bola (Mihajlović, 2015). Shodno tome, neretko se dešava da lice nad kojim treba da bude izvršena radnja vezivanja na navedenu radnju pristane već nakon upotrebe nekih od sredstava prinude, pri čemu samostalno zauzme poziciju za vezivanje koju mu je kao potrebnu radnju naložilo lice koje će tu radnju izvesti.

2. AKUTNI BOL KAO SREDSTVO USPOSTAVLJANJA KONTROLE NAD LICEM PREMA KOJEM SE VRŠI RADNJA VEZIVANJA

Lice nad kojim treba da se izvrši radnja vezivanja može da pristane na navedenu radnju ili da istu pokuša da osujeti. Kada se lice koje se vezuje osujeti u nameri da izvrši beg, pruža aktivan ili pasivan otpor, izvrši napad, izvrši samopovređivanje i sl., nekom od tehnika borenja (udarci, poluge, bacanja i sl.) to lice se može naći u poziciji da leži na stomaku, leđima ili da bude u stojećoj poziciji, doveden pred radnju vezivanja primenom određene poluge (Mudrić, 2005). Upravo primenom tehnika poluga, nad licem prema kome se radnja vezivanja vrši, mora se obezbediti "kontrola". Navedena kontrola vrši se postizanjem osećaja akutnog bola licu koje se vezuje.

Tehnike borenja predstavljaju sve kretne strukture koje na posredan ili neposredan način obezbeđuju bol licu nad kojim se upotrebljava ili osujećuje nastajanje bola kod lica koje ga upotrebljava. Glavno sredstvo velikog broja borilačkih tehnika je stvaranje osećaja bola kojim se osoba kojoj je nanesen "privremeno stavlja pod kontrolu", imajući u vidu činjenicu da se osećaj bola ne može ignorisati. Bol je neprijatan senzorni ili emocionalni doživljaj koji je izazvan mogućim ili postojećim oštećenjem tkiva ili koji je opisan rečima koje bi odgovarale pomenutom oštećenju (Arlov, 2007).

Bol je subjektivno dimenzionisan i u vezi je sa individualnim pragom tolerancije, ali i ostalim faktorima kao što su pol i kulturni kontekst. Kod iste osobe bol može biti različit u zavisnosti od trenutnog raspoloženja, stresa, kao i zdravstvenog statusa. Kriterijumi na osnovu kojih se klasifikuje bol su različiti. U odnosu na trajanje i manifestaciju javljanja može se primetiti akutni i hronični bol. Akutni bol manifestuje se kroz povišen krvni pritisak, znojenje, gubitak svesti itd., dok se kod osoba koje osećaju hronični bol u velikom

broju slučajeva može primetiti depresija, anksioznost, usamljenost, umanjena pokretljivost, uvećan zamor i loš san (Mihajlović, 2015).

Imajući u vidu prethodno navedeno, kao i značaj akutnog bola i efekte koji se istim mogu proizvesti, važno je pojasniti njegovu vezu i ulogu koju ima prilikom dovođenja osobe u poziciju za vezivanje koje se prvenstveno radi upotrebom tehnika poluge.

2.1. Primena poluge u svrhu uspostavljanja kontrole

Tehnike poluga predstavljaju najbolji odabir tehnika kojima se lice stavlja pod kontrolu, jer upotrebom ove grupe tehnika onaj ko ih izvodi može da kontroliše intenzitet poluge, a samim tim i intenzitet akutnog bola nad licem nad kojim je poluga izvedena. Zahvaljujući postojanju osećaja bola, lice koje oseća bol je paralisano i barem trenutno dezorjentisano u zavisnosti od intenziteta bola (Mudrić i Gužvica, 2017). U tom smislu, onaj ko izvodi polugu može zahvaljujući proizvedenom osećaju akutnog bola kod lica nad kojim se poluga izvodi od tog lica zahtevati da zauzme položaj koji je pogodan za vezivanje. U tu svrhu preporuka je da to bude pozicija sa rukama na leđima. Ne ulazeći u pojedinačne tehnike poluga kojima se ostvaruje pozicija za vezivanje, jer to nije tema ovog rada, važno je naglasiti da se u najvećem broju slučajeva kako u stojećoj, tako i u ležećoj poziciji na stomaku to postiže preko poluga na zglobu ramena.

U mehaničkom smislu, poluga je prosta mašina za koju je neophodno postojanje oslonca i delovanje najmanje dve sile. S aspekta borilačkih tehnika, poluge predstavljaju specifične tehnike čiji je cilj prvenstveno kontrola protivnika, stvaranjem osećaja bola, kao posledice potencijalnog iščašenja napadnutog zgloba. Pomenute efekte moguće je postići u većini zglobova ljudskog tela uz sledeće uslove: blagovremeno započinjanje realizacije; što kraće ukupno vreme realizacije; precizan oslonac; neprirodni pokreti ili pokreti preko prirodom dozvoljenih granica i značajno delovanje sila na krake u poluzi (Arlov, 2007).

2.2. Primena udarca u svrhu uspostavljanja kontrole nasuprot primeni poluge

Za razliku od poluga koje obezbeđuju kontrolu lica, čak i u dužem vremenskom interval, što im daje prednost u odnosu na druge grupe tehnika, udarci bi predstavljali nešto nepogodniju opciju, jer se intenzitet akutnog bola proizveden udarcem uočava nakon izvedenog udarca. Kada su udarci u pitanju, kontakt sa ciljem mora biti kratak, do 5 milisekundi (Mudrić i Simić, 2020). U praksi bi to značilo da ukoliko bi udarac bio preslab, lice ne bi bilo pod kontrolom, jer bi osećaj akutnog bola bio preslab ili bi sa druge strane u varijanti prejakog udarca nastale bespotrebne povrede kod lica nad kojim je udarac izveden, što bi moglo da se podvede pod termin "neopravdano".

Udarci predstavljaju kretne strukture, koje se realizuju rukama i nogama (uz učešće ostalih delova tela), a koje imaju za cilj destrukciju protivnika. Efikasnost u izvođenju udarca zavisi od sledećih faktora: stepena usvojenosti tehnike, što podrazumeva kretanje aktuelnih delova tela i udarne površine po "idealnoj" putanji ili približno idealnoj, za određeni udarac; uspešnosti u brzom pokretanju aktuelnih delova tela; brzine kontrahovanja celokupne muskulature tela u što kraćem vremenskom periodu, u završnoj fazi udarca.

Iz svega prethodno navedenog rasvetljava se dilema i postaje apsolutno jasno zašto baš tehnike poluga, a ne tehnike udaraca ili bilo koja druga tehnika namenjena obezbeđenju nastanka akutnog bola predstavlja najefikasniji "alat" kojim se lice dovodi u poziciju za vezivanje nakon uspešno osujećenog napada ukoliko je isti postojao (nakon osujećivanja bega, osujećivanja samopovređivanja i sl). U skladu sa pomenutim važno je naglasiti da se "vrednost" svake izvedene poluge može odrediti na osnovu određenih kriterijuma. Pojedinačnu vrednost svake poluge određuje: mogući nivo obezbeđenja bola (dostupnost dela tela, mogućnost preciznog oslonca, potreban nivo sile, vreme potrebno za realizaciju itd) i osnovne posledice primene poluge (Arlov, 2007). Na osnovu navedenih kriterijuma koji će odrediti vrednost svake poluge, a posebno onih poluga koje se koriste prilikom dovođenja u poziciju za vezivanje, moguće je sa sigurnošću konstatovati da je upravo kvalitet izvođenja poluge u ovom trenutku detalj koji definiše uspeh ili neuspeh vezivanja osobe nad kojom ova radnja treba da se izvede.

ZAKLJUČAK

Tehnike poluga u pojedinim segmentima vezivanja lica nad kojim je potrebno sprovesti tu radnju predstavljaju skoro nezamenjiv izbor borilačkih tehnika prvenstveno zbog efekata koji se postižu preko

kontrolisanog akutnog bola. Upravo ta mogućnost doziranja akutnog bola kod lica koje se na taj način "kontroliraju" obezbeđuje da to lice sa jedne strane "sarađuje" i ne pokušava sa osujećivanjem u nameri da mu se stave službene lisice ili neko drugo sredstvo za vezivanje. U tom smislu veoma je značajan kvalitet obuke u pogledu ispunjavanja svih kriterijuma koji definišu pojedinačnu vrednost svake poluge, a koji su ranije navedeni. Posebno je važno poštovati postupnost obuke. Ne treba prelaziti na učenje nove tehnike dok se ne savlada pokazana (Jotić, 2019). Samo krajnje odgovornim pristupom u pogledu kvalitetne obuke može se obezbediti da pripadnici službi koji na primenu radnji vezivanja imaju zakonsko pravo, ovaj zadatak obave bezbedno kako po sebe i okolinu, tako i po lice nad kojim se ova radnja sprovodi.

Pored tehničko taktičke obučenosti, kondiciona priprema igra veoma važnu ulogu u obuci pripadnika posebnih populacionih grupa (koje imaju pravo da vrše radnju vezivanja) jer će kvalitet obavljanja ovog zadatka i od ovog faktora zavisiti u manjoj ili većoj meri. Kondicionom pripremom vrši se pozitivna transformacija motoričkih sposobnosti. Naročito u specijalnim jedinicama, za uspešnu realizaciju određenih zadataka potreban je visok nivo motoričkih sposobnosti (Golubović i sar., 2021). Jedna od bitnih karakteristika motoričkih sposobnosti je ta da se one procenjuju s obzirom na njihovu latentnost. Snaga, gipkost, preciznost, brzina, koordinacija, ravnoteža i agilnost se mogu procenjivati terenskim ili/i laboratorijskim testovima.

Testiranjem motoričkih sposobnosti dobija se uvid u trenutno stanje nivoa sposobnosti. S druge strane, realizacijom periodičnih testiranja, jednostavno se utvrđuje napredak izazvan sistematskim treningom (Bojanić i sar., 2018). Drugi oblici pripreme (tehnički i taktički) u velikoj meri zavisice od nivoa kondicione pripreme (Vasović, 2016). Iz navedenih razloga sa sigurnošću se može konstatovati da kondiciona priprema ima veoma veliki značaj u ukupnom trenažnom procesu.

Kompleksan i odgovoran pristup u obuci pripadnika posebnih populacionih grupa kao i poštovanje svih principa i zakonitosti tog procesa na duže staze obezbedice kvalitetno izvršavanje kako onih manje složenih, tako i onih najkompleksnijih zadataka koji su deo posla bezbednosnih struktura. U tom smislu kvalitet obuke predstavlja jedan od primarnih faktora uspešnosti obavljanja zadataka, koji se odnose na rešavanje različitih problemskih situacija. Kako bi se uspešno odgovorilo, tj. iznašlo pozitivno rešenje u određenoj problemskoj situaciji vezanoj za primenu tehnika borenja, potrebna je dugotrajna i neprekidna obuka, a naročito situaciona obuka (Sopčić i sar., 2019). Oslanjanje na zakonske normative kojima su definisane okolnosti primene sredstava prinude takođe predstavljau bitan činilac koji pripadnici posebnih populacionih grupa moraju dobro poznavati kako ne bi prekršili zakon.

LITERATURA

1. Amanović, Đ. (2003). Teorijski osnov upotrebe sile i vatrenog oružja. *Bezbednost*, 45(3), 416-430.
2. Arlov, D. (2007). *Alati samoodbrane*. Novi Sad: SIA.
3. Bojanić, J., Bojanić, M., Gadžić, A., i Milosavljević, S. (2018). Komparativna analiza motoričkih sposobnosti dečaka koji treniraju primenjeni aikido i dečaka koji se ne bave sportom. *Sport – nauka i praksa*, 8(1), 5-12.
4. Golubović, M., Veličković, S., Došić, A., i Pantelić, S. (2021). Relacije brzine i specifičnih motoričkih sposobnosti pripadnika specijalnih jedinica. *Sport – nauka i praksa*, 11(1), 1-8. <https://doi.org/10.18485/snip.2021.11.1.1>.
5. Jotić, M. (2019). *Kik boks*. Novi Sad: Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu.
6. Mihajlović, V. (2015). *Bol*. Podgorica-Beograd: Unireks.
7. Mudrić, J., i Gužvica, M. (2017). Analiza karate tehnika koje se izvode rukama – blokovi. *Sport – nauka i praksa*, 7(1), 15-38.
8. Mudrić, R. (2005). *Specijalno fizičko obrazovanje*. Beograd: VŠUP.
9. Mudrić, R., i Simić, N. (2020). *Karate 100 pitanja 100 odgovora*. Beograd: SIA.
10. Sopčić, D., Janevski, J., i Mudrić, R. (2019). Tehnike blokova rukama u tradicionalnom i savremenom sportskom karateu. *Sport – nauka i praksa*, 9(2), 77-90.
11. Vasović, R. (2016). *Kondiciona priprema sportista*. Beograd: Visoka sportska i zdravstvena škola.
12. Zakon o policiji. (2016). *Službeni glasnik RS*, 6/2016.